

Izhodišča

za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja

Pripravljeno v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitve digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«

Ljubljana, 22. marec 2024

Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja

Delovna skupina za prenovu *Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja*:

mag. Branka Hrast Debeljak, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (predsednica);

Nataša Hafner Vojčić, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;

Irena Kuntarič Hribar, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti;

Marlen Skarlovnik, Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport;

dr. Boris Dular, predsednik Strokovnega sveta RS za poklicno in strokovno izobraževanje;

Egon Pipan, predsednik Komisije za izobraževalne programe pri Strokovnem svetu RS za poklicno in strokovno izobraževanje;

Lidija Žigon, predsednica Komisije za splošno izobraževalne srednje šole pri Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje;

Mitja Korunovski, Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije;

Andreja Sever, Gospodarska zbornica Slovenije;

Natalija Žalec, Andragoški center Slovenije;

dr. Branko Slivar, Zavod Republike Slovenije za šolstvo;

doc. dr. Danijela Makovec Radovan, Univerza v Ljubljani;

izr. prof. dr. Klara Skubic Ermenc, Univerza v Ljubljani;

mag. Mojca Šmelcer, Zveza srednjih šol in dijaških domov Slovenije;

Andreja Ahčin, Zveza srednjih šol in dijaških domov Slovenije;

Helena Žnidarič, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje;

mag. Metod Češarek, Center RS za poklicno izobraževanje;

Darko Mali, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.

Strokovni sodelavci:

mag. Slava Pevec Grm;

Jelka Čop, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje;

Anja Dolžan, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje;

Aleksandar Sladojević, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.

Urednika:

Darko Mali in Helena Žnidarič, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje

Jezikovni pregled:

Besedilo ni jezikovno pregledano

Sprejeto na 205. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje,
dne 22. marca 2024

Prva e-izdaja. Publikacija je brezplačna. DOI: XXX

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici
v Ljubljani COBISS.SI-ID _____, ISBN _____ (PDF)

Kazalo vsebine

1. Uvod	5
2. Načela prenove izobraževalnih programov.....	6
3. Ključni pojmi	9
4. Usmeritve za pripravo izobraževalnih programov	11
5. Sestavine izobraževalnih programov	18
6. Izhodišča za oblikovanje predmetnikov srednješolskih izobraževalnih programov	19
6.1. Programi nižjega poklicnega izobraževanja	22
6.2. Programi srednjega poklicnega izobraževanja	24
6.3. Programi srednjega strokovnega izobraževanja.....	28
6.4. Programi poklicno-tehniškega izobraževanja	32
6.5. Programi poklicnega tečaja	35
7. Izhodišča za pripravo katalogov znanja in izpitnih katalogov.....	36
7.1. Katalog znanja za strokovni modul.....	36
7.2. Katalog praktičnega usposabljanja	40
7.3. Izpitni katalogi.....	40
8. Prilagajanje izobraževalnih programov za izvajanje na narodno mešanih območjih	41
9. Prilagajanje izobraževalnih programov za osebe s posebnimi potrebami.....	43
10. Programi usposabljanja in izpopolnjevanja.....	43
11. Viri in literatura.....	46

1. Uvod

Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (v nadaljevanju: Izhodišča) predstavljajo dokument, ki je v prvi vrsti namenjen usklajeni pripravi programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja (v nadaljevanju: PSI) in presojanju njihove metodološke ustreznosti. Določajo cilje prenove izobraževalnih programov, metodološke smernice za oblikovanje strukture in sestavin programov, obseg izobraževanja za pripravo predmetnikov za posamezne vrste programov PSI, razmerja med učenjem v šoli in podjetjih, urejajo pripravo izobraževalnih programov za posebne ciljne skupine (za narodne manjšine, dijake¹ s posebnimi potrebami) in seveda predstavljajo okvir za uresničevanje novosti, kot so bile vajeništvo, poenotenje obsega splošnoizobraževalnih predmetov, uvajanje minimalnega obsega praktičnega usposabljanja z delom, modularizacija in kompetenčna zasnovanost, odprti kurikulum itd. Izhodišča so bila prvič pripravljena konec leta 1997 in pozneje v letih 2001, 2016 in 2019 tudi prenovljena oziroma dopolnjena. V tem obdobju sta bili izvedeni dve večji prenovi izobraževalnih programov.

4. januarja 2024 je minister dr. Darjo Felda imenoval delovno skupino, katere cilj je prenova Izhodišč, ki bodo podlaga za prenavo srednješolskih programov v okviru projekta Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest (na kratko Modernizacija poklicnega izobraževanja), ki se bo izvajal do sredine leta 2026. Delovna skupina je sestavljena socialno partnersko. V njej so strokovnjaki in predstavniki različnih ministrstev, pristojnih strokovnih svetov, zbornic, srednjih šol, univerze in javnih zavodov s področja šolstva. Delo članov delovne skupine ima tako dvojno naravo. Po eni strani prispevajo s svojimi strokovnimi kompetencami in poznavanjem širšega ali ožjega področja, po drugi strani pa oblikujejo in prevzemajo odgovornosti partnerjev, ki sodelujemo v sistemu PSI.

Na Centru Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (v nadaljevanju: CPI) smo septembra 2023 pripravili poročilo o izvedeni analizi obstoječih Izhodišč, oktobra 2023 pa tudi Koncept prenove Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega

¹ Z izrazom dijak mislimo na dijakinje, dijake, vajenke, vajence in vse druge udeležence programov PSI.

in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. Oba dokumenta predstavljata podlago za prenovo Izhodišč, slednji pa tudi za druge razvojne pobude. V njem smo predstavili kompleksnost sistema PSI, ki podpira prehod posameznika v zaposlitev, predstavlja stopnjo izobrazbe v sistemu izobraževanja ter podpira posameznika pri polnem vključevanju v družbo ter osebni rasti. Izpostavili smo več izzivov, ki zahtevajo pozornost in jih je potrebno nasloviti v nadaljnjih razvojnih korakih, med drugim premajhno povezanost začetnega in nadaljnega poklicnega izobraževanja oziroma izobraževanja mladine in odraslih, nezadostno odzivanje na potrebe gospodarstva in premajhno vključenost socialnih partnerjev, razpetost poklicnega izobraževanja med zaposljivostjo in nadaljnjim izobraževanjem, vključevanje priseljencev itd. S programsko prenovo bomo zagotovo naslovili nekatere od izzivov, za druge pa bo potrebna nadgradnja še drugih elementov sistema.

Priprava Izhodišč poteka v dveh korakih. V prvi fazi jih je delovna skupina prenovila v točkah, ki so potrebne za vključitev digitalnih, trajnostnih in drugih ključnih kompetenc v izobraževalne programe. V skladu z usmeritvami analize obstoječih Izhodišč je bil posodobljen pojmovnik ter nadgrajene usmeritve za pripravo programov in katalogov znanja.

V drugem koraku (do marca 2025) bo delovna skupina naslovila tudi druge izzive, med drugim cilje in vlogo posameznih vrst programov (nižje, srednje poklicno, srednje strokovno itd.) in potrebno diferenciacijo med njimi, nadaljnji razvoj in spremembe na področju zaključevanja izobraževanja, s poudarkom na poklicni maturi, nadgradnjo vajeniške oblike izobraževanja, kurikularne rešitve, ki bi bile namenjene odraslim. Po potrebi se bodo nadgradile tudi usmeritve za pripravo programov in katalogov znanja, ki bodo pripravljene v prvem koraku.

2. Načela prenove izobraževalnih programov

V Sloveniji je PSI sestavni del srednješolskega izobraževanja ter predstavlja podsistem, v katerem si mladi in odrasli lahko pridobijo prvi poklic in se obenem pripravijo na nadaljnje izobraževanje. Po drugi strani pa je PSI del obsežnega področja poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki obsega tudi druge oblike formalnega izobraževanja na višjih ravneh, uveljavljen sistem nacionalnih poklicnih kvalifikacij

(NPK), drugih oblik neformalnega izobraževanja, obsežnega področja usposabljanja brezposelnih in usposabljanja zaposlenih.

Cilj je, da srednje poklicno in strokovno izobraževanje postane tako s strani podjetij kot celotne družbe prepoznaven in učinkovit sistem pridobivanja poklicne oziroma strokovne izobrazbe. Pri oblikovanju načel prenove programov nas vodi ideja, da bo uspešno zaključena srednješolska izobrazba (in pridobljen poklic, kjer je relevantno) postala nacionalni standard, h kateremu pomembno prispeva tudi poklicno in strokovno izobraževanje za mlade in odrasle.

Vseživljenjski in inkluzivnostni pristop naj postaneta temeljni načeli pri pripravi izobraževalnih programov in razvoju drugih oblik izobraževanja, ki vodijo do poklicne kvalifikacije. Cilj je v večji meri povezati in nadgraditi različne segmente poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki zajemajo celotno formalno PSI kot tudi oblike neformalnega in priložnostnega učenja ter z delovnimi izkušnjami pridobljenega znanja in s tem povezanega priznavanja znanja pridobljenega po različnih poteh. Pri tem se opiramo na slovensko ogrodje kvalifikacij (v nadaljevanju: SOK), katerega cilj je podpreti vseživljenjsko učenje, povezati podsisteme slovenskega sistema izobraževanja ter izboljšati preglednost, dostopnost in kakovost kvalifikacij.

S kurikularnimi rešitvami na nacionalni in šolski ravni se bomo odzivali na potrebe in specifične različnih ciljnih skupin glede na njihovo starost (mladina, odrasli), glede na njihove kognitivne in funkcionalne zmožnosti (nadarjeni, osebe s posebnimi potrebami), ali glede na druge življenjske okoliščine, ki vplivajo na njihove možnosti izobraževanja in učenja (ljudje z nizkim socialno-ekonomskim statusom, manjšine, priseljenci, begunci idr.) Okrepiti želimo vključujočo naravo PSI, ki omogoča razvoj potencialov in podpira odličnosti pri vseh.

Rešitve se oblikujejo **v dialogu med ministrstvi in socialnimi partnerji** z jasnim prevzemanjem odgovornosti vseh akterjev, ki skupaj zagotavljajo boljšo odzivnost izobraževanja na potrebe trga dela in družbe. Sistemske in programske rešitve se pripravljajo v sodelovanju vseh deležnikov.

Skrb za **ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti** naj postane sestavni del posameznih korakov nadaljnjega razvoja PSI kot tudi integralni del sistema PSI, ki zajema tako nacionalno (oblikovanje strategij in akcijskih načrtov, spremljanje poročil, zbiranje podatkov, prenova kazalnikov kakovosti) kot institucionalno raven (okrepiti podporo šolam in podjetjem pri zagotavljanju kakovosti).

Krepimo **sektorski pristop** pri razvoju različnih oblik PSI. Zaradi zviševanja zahtev poklicev krepimo zahtevnost in fleksibilnost srednjega poklicnega izobraževanja. S sektorsko usklajenim razvojem programov srednjega strokovnega izobraževanja krepimo tako njihovo poklicno prepoznavnost kot prehodnost na višješolsko in visokošolsko raven. Pri razvoju izobraževalnih programov se upoštevajo poklicni standardi ter analize trga dela, potrebe podjetij in predvideno rast zaposlovanja v določenem sektorju. Z mednarodnimi primerjavami se zagotavlja primerljivost s kvalifikacijami drugih evropskih držav ter omogoča internacionalizacijo PSI.

Razvijamo **odprte, prilagodljive, na kompetencah temelječe in modularno strukturirane izobraževalne programe** tako, da šole z izbirnim delom kurikula, odprtim kurikulumom, izvajanjem fleksibilnih učnih poti, vključno z vajeništvom ter priznavanjem znanja pridobljenega po drugih poteh odgovarjajo na potrebe lokalnega okolja in karierne cilje dijakov in drugih udeležencev izobraževanja. Šole in podjetja tesno sodelujejo pri vključevanju odraslih in tudi ciljnih skupin z manj priložnostmi (npr. priseljenci). Fleksibilizacijo povezujemo z okrepljeno karierno orientacijo.

Nadalje razvijamo sinergije med izobraževanjem v šoli in usposabljanjem na delovnem mestu, vključno z vajeništvom, ter nove oblike **sodelovanja med šolo in podjetjem**. Dopolnjujemo vizijo vajeništva, razvijamo vajeniško obliko izobraževanja tudi za zahtevnejše poklice. Vajeništvo krepimo v sektorjih, ki izkazujejo interes s kakovostnimi učnimi mesti.

Z večjo odprtostjo in fleksibilnostjo izobraževalnih programov se kaže tudi potreba po večji transparentnosti in javnosti šolskih izvedbenih kurikulumov. Z **digitaliziranim kurikulumom** bomo dosegli boljšo dostopnost izobraževalnih programov in šolskih izvedbenih kurikulumov, pa tudi povezavo izobraževalnih programov z didaktičnimi rešitvami in izmenjavo dobrih praks. Dostopnost informacij bo omogočala pripravo analiz in razvoj nadaljnjih sistemskih rešitev.

Razvijamo **poklicno pedagogiko**, zlasti nove didaktične modele, ki v središče postavljajo razvoj poklicnih kompetenc, problemsko, izkustveno sodelovalno in kombinirano učenje ter krepimo pomen ključnih kompetenc, vključno z digitalnimi in trajnostnimi kompetencami. Nadalje razvijamo modele učenja na delu in povezovanja šol in podjetij ter izobraževanja v različnih, tudi virtualnih in kombiniranih učnih okoljih.

V luči zagotavljanja visoke kakovosti PSI sistematično skrbimo za profesionalni razvoj učiteljev. Odlično strokovno in pedagoško usposobljeni učitelji so cilj, ki ga želimo zasledovati, zato na ravni države zagotavljamo sistemske rešitve, skozi katere

bodo kandidati za učitelje v PSI dosegali strokovno in pedagoško odličnost in jo vseskozi tudi obnavljali ter nadgrajevali.

3. Ključni pojmi

Kvalifikacija

Kvalifikacija je formalni rezultat (izkazan s spričevalom, diplomo, certifikatom ali potrdilom) procesa ocenjevanja in potrjevanja znanja. Posameznik pridobi kvalifikacijo, ko pristojni organ odloči, da je dosegel učne rezultate v skladu z vnaprej opredeljenimi standardi znanja. S kvalifikacijo so posamezniku doseženi učni rezultati formalno priznani na trgu dela ter v sistemu izobraževanja in usposabljanja.

Po uspešno zaključenih programih PSI se pridobi poklicna oziroma strokovna izobrazba, ki je umeščena na ustrezno raven SOK. SOK je enotno dogovorjeni sistem za razvrščanje kvalifikacij po ravneh glede na učne rezultate/ izide.

Kompetence

Kompetence so razvijajoče se zmožnosti posameznikov, da uporabljajo znanje, spretnosti in sposobnosti za ustvarjalno, učinkovito ter etično delovanje v kompleksnih, nepredvidljivih in spremenljivih okoliščinah v poklicu ter v družbenem in zasebnem življenju. S kompetenčnim pristopom se v ospredje postavlja zmožnost delovanja ter uporabe znanja, spretnosti in sposobnosti.

Razvoj kompetenc vključuje:

- razvoj vednosti, tj. pridobivanje teoretičnega, konceptualnega, abstraktnega znanja (uporaba teorij, konceptov, znanja strok) – kognitivni vidik,
- razvoj spretnosti in proceduralnega znanja (zmožnost reševanja problemov v različnih življenjskih in delovnih okoliščinah) – funkcionalni vidik,
- razvoj avtonomne in etične drže v odnosu do sočloveka, skupnosti in okolja, razvoj odgovornosti, avtonomnosti – vzgojno-socializacijski vidik.

Poznamo več klasifikacij kompetenc. V kontekstu PSI govorimo o poklicnih in ključnih kompetencah.

Poklicne kompetence

Poklicne kompetence so zmožnosti, ki jih posameznik potrebuje za uspešno delovanje v določenem poklicu oziroma na širšem poklicnem področju.

Ključne kompetence

Ključne kompetence so zmožnosti, ki jih skupaj s poklicnimi kompetencami razvijajo udeleženci programov PSI. Uporabne so v različnih okoljih ter so praviloma prenosljive med različnimi poklici, strokami in okolji. Posamezniku omogočajo poklicno mobilnost, nadaljevanje izobraževanja, socialno vključenost in soočanje s hitrimi spremembami na trgu dela ter v osebni in družbeni življenju.

Strokovni modul

Strokovni modul je enota strokovnega dela izobraževalnega programa. Je didaktična, vsebinsko zaokrožena enota poklicnih kompetenc in standardov znanja, ki povezuje strokovno-teoretična in praktična znanja ter ključne kompetence.

Katalog znanja

Katalog znanja je kurikularni dokument, ki je podlaga za izvajanje učnega procesa in ocenjevanja znanja posameznih predmetov in strokovnih modulov v programih PSI.

Učni cilji

Učni cilji opredeljujejo namene in/ ali učinke učnega procesa (znanje, spretnosti, odnos/ drža in vrednote) in usmerjajo procese poučevanja in učenja.

Standardi znanja

Standardi znanja izhajajo iz učnih ciljev in omogočajo njihovo preverjanje in ocenjevanje. Opredeljeni so kot obseg in kakovost doseženega znanja, spretnosti in drugih dimenzij kompetence.

Odprti kurikulum

Odprti kurikulum je del izobraževalnega programa v PSI, ki ni nacionalno določen in ga glede na potrebe in zmožnosti ter v dogovoru s socialnimi partnerji na ravni regije / panoge določi šola.

Praktično izobraževanje

Praktično izobraževanje je del procesa izobraževanja v PSI, ki se izvaja kot praktični pouk v šolskih delavnicah in medpodjetniških centrih ter kot praktično usposabljanje z delom.

Poklicni standard

Poklicni standard je med socialnimi partnerji usklajen popis ključnih del v nekem poklicu ali na širšem poklicnem področju ter opis poklicnih kompetenc, ki so potrebne za opravljanje teh del. Poklicni standard je obvezna podlaga za pripravo izobraževalnih programov PSI.

4. Usmeritve za pripravo izobraževalnih programov

Poklicno in strokovno izobraževanje poleg (1) usposobitve za delo v (praviloma) široko zasnovanih izobraževalnih programih zagotavlja tudi (2) ustrezno osnovo za nadaljnje izobraževanje in učenje ter (3) kompetence za aktivno, sodelujoče in polno življenje v skupnosti, za soočenje z izzivi v osebno življenju in pri delu in osebno izpolnitev. Pri oblikovanju izobraževalnih programov upoštevamo vse tri funkcije.

Nacionalni izobrazbeni standard

Izobraževalni program opisuje nacionalni izobrazbeni standard za pridobitev poklicne oziroma strokovne izobrazbe in zagotavlja enake standarde poklicne usposobljenosti vsem, ki se po njem izobražujejo. V izobraževalne programe PSI je vključen nacionalno dogovorjeni obseg znanja splošnoizobraževalnih predmetov po stopnjah izobrazbe, ključne kompetence in zahteve poklicnih standardov.

Naziv poklicne in strokovne izobrazbe

Naziv poklicne oziroma strokovne izobrazbe je vsebinsko povezan z nazivom izobraževalnega programa. Naziv izobrazbe pove, da si je posameznik s končanim izobraževalnim programom pridobil kvalifikacijo za opravljanje poklicev, katerih poklicni standardi so podlaga izobraževalnemu programu. Pri povezovanju različnih poklicev v en izobraževalni program se mora z obveznimi strokovnimi moduli zagotoviti ustrezno raven usposobljenosti, ki zagotavlja mobilnost posameznika znotraj določene skupine poklicev. Obenem pa si posameznik z izbirnimi moduli zagotovi polno

usposobljenost vsaj za en poklic oziroma poklicni standard, ki predstavlja podlago izobraževalnemu programu.

Raven poklicne oziroma strokovne izobrazbe in mednarodna primerljivost

Programi PSI se pripravljajo na 3., 4. in 5. ravni SOK ter na ta način zagotavljajo primerljive kvalifikacije na ravni srednješolskega izobraževanja v Sloveniji, pa tudi znotraj Evropske unije (v nadaljevanju: EU). Zaradi večje transparentnosti in primerljivosti kvalifikacij, oblikovanje izobraževalnega programa temelji tudi na analizah programske ponudbe v drugih državah članicah EU in, kadar je relevantno, z upoštevanjem direktiv EU.

Kompetenčna zasnovanost izobraževalnih programov

Kompetenčna zasnovanost izobraževalnih programov pomeni, da pri načrtovanju in izvajanju PSI v ospredje postavljamo razvoj poklicnih in ključnih kompetenc. Z izobraževalnim programom razvijamo vse dimenzije kompetenc: pridobivanje strokovnoteoretičnega znanja, razvoj spretnosti in proceduralnega znanja, zmožnost reševanja problemov ter odnosno dimenzijo, razvoj odgovornosti in avtonomnosti. To bomo dosegli z večjo povezanostjo strokovnoteoretičnega in praktičnega znanja in s sistematičnim vključevanjem ključnih kompetenc v koherentno in problemsko strukturiranem izobraževalnem programu, katalogih znanja in izpitnih katalogih.

Modularizacija strokovnega dela izobraževalnih programov

Modularizacija izobraževalnih programov pomeni zasnovano strokovnega dela programa z moduli, v katerih povežemo sklope poklicnih kompetenc, in ne s šolskimi predmeti, kjer je vodilni kriterij znanstvena sistematika. Strokovni modul ne predstavlja le sklop poklicnih kompetenc, učnih ciljev in standardov znanja, ampak pomeni tudi razvoj (kombiniranih) učnih pristopov s katerimi dijaki razvijajo celovito poklicno usposobljenost.

Cilj modularizacije programov PSI je po eni strani s strukturo izobraževanja podpreti kompetenčno zasnovanost in kljub omejenimi možnostim sistema izobraževanja povečati njegovo odzivnost na potrebe trga dela. Po drugi strani pa je naš cilj tudi povečati prožnost PSI, ga narediti bolj privlačnega in dvigniti njegov status, povečati stopnjo vključevanja različnih ciljnih skupin in preprečevanje zgodnjega opuščanja izobraževanja. Modulariziran program omogoča tudi hitrejše posodabljanje

(delov) izobraževalnih programov in lažje priznavanje z izkušnjami in delom pridobljenega znanja.

Vključevanje ključnih kompetenc

Pomemben cilj srednjega PSI je nadgradnja splošnega znanja udeležencev izobraževanja in razvoj ključnih kompetenc, ki predstavljajo osnovo in jedro vsake poklicne oziroma strokovne izobrazbe.

Razvoj koncepta ključnih kompetenc in nabor ključnih kompetenc izhajata iz ciljev prenove PSI s poudarkom na zelenem in digitalnem prehodu².

Ključne kompetence se kot prečne vgradijo v izobraževalni program PSI kot celoto. Uresničujejo se v splošnoizobraževalnih predmetih (skozi t. i. skupne cilje), v strokovnem delu izobraževalnega programa (strokovni moduli, PUD) in skozi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti).

V programe PSI se vključijo naslednje ključne kompetence:

- digitalne kompetence,
- kompetence za trajnostnost,
- podjetnost in finančna pismenost,
- varovanje zdravja in dobrobit,
- učenje učenja,
- jezik, državljanstvo, kultura in umetnost,
- načrtovanje in vodenje kariere.

Nabor ključnih kompetenc v PSI temelji na rezultatih implementacije ključnih kvalifikacij v prejšnji prenovi (Izhodišča, 2001) in evalvaciji doseženega, skupnih ciljih in njihovem umeščanju v učne načrte in kataloge znanja (ZRSSŠ, 2023), kompetenčnih okvirih za posamezna strokovna področja, drugih mednarodnih in nacionalnih dokumentih ter pregledu ključnih kompetenc v izbranih državah Evropske unije. V središče je postavljen pomen ključnih kompetenc za poklicno delovanje in zaposljivost, upoštevani so tudi drugi cilji v PSI, kot so pridobitev kompetenc za aktivno, sodelujoče in polno življenje v skupnosti ter za soočanje z izzivi in vseživljenjsko učenje.

² CPI, 2023. Koncept prenove Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. Delovno gradivo.

Pomemben del ključnih kompetenc (kot ga opredeljuje Priporočila Sveta EU o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, 2018) se v programe PSI vgradi prek dogovorjenega obsega splošnoizobraževalnih predmetov po posameznih ravneh PSI. To so predvsem jezikovna pismenost v slovenskem in tujih jezikih, matematična pismenost, naravoslovna pismenost, pismenost s področja družboslovja, umetnosti in športa.

Ključne kompetence se umeščajo v izobraževalni program na različne načine: v cilje programa in priporočila za izvajanje programa, v cilje katalogov znanja in izpitne kataloge, v druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela in standarde znanja.

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

Splošnoizobraževalni predmeti v programih PSI, poleg cilja nadgradnje splošne izobrazbe in zagotavljanja pripravljenosti na nadaljnje izobraževanje, pomembno prispevajo k razvoju poklicnih kompetenc. Predvsem z razvojem različnih pismenosti in vključevanjem t. i. skupnih ciljev³ odločilno pripomorejo k celoviti poklicni oziroma strokovni izobrazbi in predstavljajo pomembno osnovo za razvoj posameznika. Splošnoizobraževalni predmeti podpirajo razvoj poglobljenega razumevanja strokovne teorije in konceptov ter višjih ravni mišljenja (uporaba znanja v novih situacijah, povezovanje znanja različnih strok ipd.). Nenazadnje pa splošnoizobraževalni predmeti predstavljajo priložnost za celovit razvoj dijakov: prispevajo denimo k sprejemanju samega sebe, soočanju z izzivi, razumevanju družbe, razvoj umetniškega doživljanja, duševnemu in telesnemu zdravju ipd.⁴

Zasnova strokovnega dela izobraževalnega programa

Programi PSI se pripravijo na podlagi enega ali več poklicnih standardov, ki predstavljajo med socialnimi partnerji usklajen popis ključnih del, ki se vežejo na posamezen poklic ali širše poklicno področje, in opis poklicnih kompetenc, ki so potrebne za opravljanje teh del. Cilj je udeležencem izobraževanja zagotoviti široko

³ Za prenavo učnih načrtov in katalogov znanja splošnoizobraževalnih predmetov je pripravljenih pet področjih skupnih ciljev: (1) jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, (2) trajnostni razvoj, (3) zdravje in dobrobit, (4) digitalna kompetentnost ter (5) podjetnost.(ZRSŠ, 2023. Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanja).

⁴ Več o ciljih splošnoizobraževalnih predmetov v PSI v Izhodiščih za prenavo katalogov znanja za splošnoizobraževalne predmete v PSI (ZRSŠ, 2023).

poklicno oziroma strokovno znanje in večjo mobilnost na trgu dela, po drugi strani pa s fleksibilizacijo izobraževanja omogočiti ustrezne specializacije, ki jih potrebuje trg dela. Pri zasnovi izobraževalnih programov praviloma upoštevamo več poklicnih standardov.

Merila za izbiro poklicnih standardov, za katere se izobraževanje načrtuje z istim programom, so:

- tehnološka sorodnost poklicev oziroma podobnost poklicnih standardov (sorodnost glede na predmet dela, delovna sredstva, tehnološke postopke, delovne naloge, potrebno znanje, spretnosti in ključne kompetence);
- sorodnost položaja poklicev v poklicni vertikali in izkušensko preverjene možnosti za razvijanje poklicne kariere (skupaj z možnostjo skupne priprave izobraževalnih programov za poklice različnih stopenj zahtevnosti: srednjih poklicnih, srednjih strokovnih in poklicno-tehniških izobraževalnih programov);
- možnost mobilnosti na trgu dela in fleksibilnosti pri zaposlovanju;
- število zaposlenih v nekem poklicu in dolgoročne potrebe;
- podatki o možnostih vzpostavitve učnih mest za praktično usposabljanje.

Pri oblikovanju zasnove izobraževalnega programa upoštevamo tudi rezultate ustreznih raziskav, pa tudi možnosti izvajanja izobraževanja v mreži šol ter seveda potrebe in možnosti, ki jih imajo podjetja. Zato v delovnih skupinah za pripravo izobraževalnih programov in katalogov znanja sodelujejo tako predstavniki šol kot tudi predstavniki podjetij, predvsem tistih, ki usposablajo dijake. Pri zasnovi določenega izobraževalnega programa sodeluje čim širši krog zainteresiranih, v prvi vrsti podjetja in njihove asociacije (združenja, zbornice) ter panožni sindikati, in na drugi strani ministrstva (pristojna za gospodarstvo in obrt, za zaposlovanje in izobraževanje), ki sodelujejo pri izgradnji sistema izobraževanja in usposabljanja. V razpravo je potrebno pritegniti tudi strokovno javnost vključno s fakultetami, inštituti in javnimi zavodi, ki izvajajo svoje aktivnosti na področju izobraževanja in zaposlovanja.

Modularna struktura strokovnega dela izobraževalnih programov

Struktura strokovnega dela izobraževalnega programa se pripravi na podlagi analize ključnih del in kompetenc v poklicnih standardih, ki so podlaga izobraževalnemu programu in širše analize razvoja panoge, mednarodnih primerjav ter ob upoštevanju okvira ključnih kompetenc in rezultatov spremljanja izobraževalnih

programov.

Strokovni del izobraževalnega programa sestavljajo strokovni moduli. Strokovni modul je didaktična, vsebinsko zaokrožena enota poklicnih kompetenc in standardov znanja, ki povezuje strokovnoteoretično in praktično znanje ter ključne kompetence. Cilj povezovanja različnih vrst znanja je celostnost poklicne usposobljenosti, kar pomeni pripravljenost in sposobnost posameznika, da v poklicnih, družbenih in zasebnih situacijah deluje strokovno ustrezno ter družbeno in osebno odgovorno.

Strokovni moduli se kot zaokroženi sklopi oblikujejo na podlagi ključnih del in zahtevanih poklicnih kompetenc v poklicnih standardih ter nabora ključnih kompetenc za PSI. Zaokrožen sklop poklicnih kompetenc skupaj s ključnimi kompetencami predstavlja osnovo za oblikovanje učnih ciljev strokovnega modula.

Strokovni del izobraževalnega programa je sestavljen iz obveznih in izbirnih strokovnih modulov, ki se določijo z izobraževalnim programom, in strokovnih modulov odprtega kurikula, ki jih šola, ki izobraževalni program izvaja, pripravi v sodelovanju s socialnimi partnerji in podjetji v lokalnem okolju. Strokovni del izobraževalnega programa je strukturiran tako, da se posameznik na podlagi obveznih in izbirnih strokovnih modulov usposobi vsaj za enega od poklicev, ki jih določajo poklicni standardi, ki so podlaga izobraževalnemu programu.

Celoten strokovni del izobraževalnega programa skupaj s splošnoizobraževalnim delom mora zadostiti kriterijem za pridobitev naziva poklicne oziroma strokovne izobrazbe. Kako oblikovati strokovne module in kako postaviti razmerje med obveznimi in izbirnimi moduli, je pomembno strokovno vprašanje, ki ga je treba skrbno pretehtati pri zasnovi izobraževalnega programa. Pri razmerju med obveznimi in izbirnimi strokovnimi moduli gre za razmislek o tem, katere so temeljne poklicne kompetence na strokovnem področju oziroma na ravni programa, ki jih vključimo v obvezni del in katere so poklicno specifične kompetence, ki jih lahko vključimo v izbirni del programa. Z obveznimi moduli zagotovimo posamezniku mobilnost na trgu dela, z izbirnimi pa usposobitev in poglobitev na področju izbranega poklica ali usmeritve.

Izbirnost se v izobraževalnem programu oblikuje na dveh nivojih, z izbirnimi strokovnimi moduli v nacionalnem delu programa in s strokovnimi moduli v odprtem kurikulu. Izbirni strokovni moduli (na obeh omenjenih nivojih) imajo lahko več funkcij. Omogočajo profiliranje za določen poklic oziroma smer, še posebej kadar na tem področju obstaja ustrezen poklicni standard, oziroma specializacijo in širjenje ter poglobljanje znanja na poklicnem področju, za katerega je izobraževalni program

pripravljen. S pojasnilom pod predmetnikom jasno opredelimo, katere strokovne module je treba opraviti za usposobitev za določen poklic.

V izobraževalni program se lahko vključi izbirne module tudi takrat, ko na strokovnem področju, ki ga pokriva izobraževalni program, ni poklicev, ki bi zahtevali specializacijo oziroma se program pripravi za en poklic. V tem primeru z izbirnimi strokovnimi moduli dijakom omogočimo bodisi širitev bodisi poglobljanje znanja in strokovnih kompetenc.

Odprti kurikulum

S tem, ko del obsega strokovnega dela izobraževalnega programa ni določen na nacionalni ravni, je šolam omogočeno, da lahko šolski izvedbeni kurikulum ustrezno in kar se da hitro prilagodijo potrebam lokalnega okolja in gospodarstva oziroma drugih zaposlovalcev. Odzovejo se lahko tudi na interese dijakov in jim omogočijo pridobivanje specializiranega znanja in s tem podpirajo prehod med izobraževanjem in zaposlitvijo.

Za strokovne module odprtega kurikula šola v sodelovanju s socialnimi partnerji pripravi kataloge znanja na enak način, kot je to opredeljeno s temi izhodišči. S strokovnimi moduli odprtega kurikula šola dopolni izvedbeni predmetnik programa.

Sodelovanje šole in podjetja

Pri izvajanju programov PSI sodelujeta šola in podjetje. Z oblikovanjem kompetenčno zasnovanih strokovnih modulov in enotnimi standardi znanja izobraževalni program omogoča večje sodelovanje med šolo in podjetjem. V katalogih znanja so opredeljeni učni cilji, ki jih dijaki dosežajo tako pri pouku v šoli kot s praktičnim usposabljanjem z delom. Kjer je to mogoče, učitelj v šoli in mentor v podjetju sodelujeta, ne le pri spremljanju in podpori dijaka pri usposabljanju v podjetju, ampak tudi pri projektnem delu in podobnih učnih aktivnostih.

Pristojne zbornice ugotavljajo izpolnjevanje pogojev za izvajanje praktičnega usposabljanja z delom za programe srednjega poklicnega izobraževanja, svetujejo podjetjem pri izvajanju vajeništva in praktičnega usposabljanja z delom, usposabljuje mentorje, opravljajo strokovni nadzor in izvajajo vmesne preizkuse.

Z izobraževalnim programom se določi minimalni obseg praktičnega izobraževanja. Tako praktičnega pouka, ki se izvaja v šolskih delavnicah in

medpodjetniških izobraževalnih centrih in praktičnega usposabljanja z delom v podjetjih oziroma zavodih. Minimalni obseg praktičnega pouka in praktičnega usposabljanja z delom je določen za posamezno vrsto programov. V srednjem poklicnem izobraževanju je delež praktičnega usposabljanja v podjetju največji. Podjetjem, ki imajo pogoje in usposobljenega mentorja, omogoči sklepanje vajeniških učnih pogodb.

5. Sestavine izobraževalnih programov

Skladno z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (12. člen) imajo izobraževalni programi PSI splošni in posebni del.

Splošni del vsebuje:

- ime izobraževalnega programa,
- naziv poklicne oziroma strokovne izobrazbe,
- cilje izobraževalnega programa,
- trajanje izobraževanja,
- vpisne pogoje,
- obvezne načine ocenjevanja znanja,
- pogoje za napredovanje in dokončanje izobraževanja.

Posebni del vsebuje:

- predmetnik z navedbo splošnoizobraževalnih predmetov, strokovnih modulov in drugih sestavin izobraževalnega programa ter obseg ur in število kreditnih točk,
- izvedbo izobraževalnega programa,
- znanje izvajalcev,
- kataloge znanja in izpitne kataloge.

Program, ki je prilagojen za udeležence s posebnimi potrebami, vsebuje še:

- navodila za izvajanje,

- dejavnosti, ki so potrebne za doseganje posameznikovega optimalnega razvoja.

Za vsak izobraževalni program se pripravi uvodni tekst, ki je namenjen izvajalcem, se pravi ravnateljem in učiteljem, pa tudi mentorjem v podjetjih. V tem uvodu v program se predstavijo:

- izhodišča, ki so bila upoštevana pri pripravi programa in jih je treba upoštevati tudi pri njegovem izvajanju,
- novosti v izobraževalnem programu (glede na predhodni program),
- strukturo strokovnega dela izobraževalnega programa in njegovo povezanost s trgom dela oziroma poklicnimi standardi,
- umeščenost splošnega znanja,
- umeščenost ciljev ključnih kompetenc,
- naloge izvajalcev izobraževalnega programa (šole in podjetja),
- didaktična priporočila za učitelje, ki vsebujejo tudi priporočila za preverjanje in ocenjevanje znanja ter
- cilje in način priprave izvedbenega kurikula šole, vključno z izvedbenim kurikulumom za vajeništvo.

6. Izhodišča za oblikovanje predmetnikov srednješolskih izobraževalnih programov

Standard izobraževalnega programa, ki je opredeljen s predmetnikom, določa obseg izvajanja posameznih sestavin programa. Predmetnik skupaj s katalogi znanja in izpitnimi katalogi zagotavlja pridobitev poklicne oziroma strokovne izobrazbe ne glede na organizacijsko obliko izobraževanja.

Ta standard sestavljajo:

- splošnoizobraževalni predmeti, ki so skupni posamezni vrsti programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja,
- strokovni moduli, ki zagotavljajo razvoj poklicnih in ključnih kompetenc ter povezovanje strokovnoteoretičnega in praktičnega izobraževanja,
- praktično usposabljanje z delom,

- druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela in
- ustrezna oblika zaključnih izpitov.

Strokovni moduli predstavljajo temeljni standard poklicne usposobljenosti. Izvajajo se kot pouk v šoli, kot praktično usposabljanje z delom in z drugimi oblikami sodelovanja med šolo in podjetjem.

Splošni okvir za oblikovanje predmetnika

Pri določanju skupnega obsega izobraževanja upoštevamo, da posamezen letnik obsega 38 tednov izobraževanja, zaključni letnik pa 34 tednov. Obseg tednov, ko se izvaja pouk, je pri posamezni vrsti izobraževalnih programov odvisen od obsega praktičnega usposabljanja z delom in drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela.

Maksimalni obseg vseh oblik vzgojno-izobraževalnega dela v šoli je 36 ur na teden (ZPSI, 66. člen). Tedenski obseg pouka v urah je določen za vsako vrsto programa posebej. Za nižje poklicno izobraževanje je to 30 ur, za srednje poklicno izobraževanje 32 ur ter za srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje 33 ur. Za druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela je tedenski obseg vzgojno-izobraževalnega dela 32 ur. Tedenski obseg praktičnega usposabljanja z delom je 38 ur (ZPSI, 39. člen).

Z izhodišči določen obseg splošnoizobraževalnih predmetov pri posamezni vrsti programov se obvezno vključi v vsak izobraževalni program.

Z izobraževalnim programom se določi tako obvezne kot tudi izbirne strokovne module v obsegu, ki je določen z izhodišči. S predmetnikom se določi, na kakšen način mora šola izbirne strokovne module vključiti v šolski izvedbeni kurikulum. K temu šola doda še strokovne module odprtega kurikula.

Z izhodišči je za vsako vrsto izobraževalnih programov določen minimalni obseg ur, ki jih je treba nameniti praktičnemu pouku v šoli in minimalni obseg ur praktičnega usposabljanja z delom, ki se izvaja v podjetjih.

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Kreditne točke

Izobraževalni program se ovrednoti s kreditnimi točkami. Kreditna točka je merska enota za vrednotenje vseh oblik dela, ki ga mora povprečno opraviti dijak za

doseganje ciljev izobraževalnega programa (ZPSI, 14. člen).

Ovrednotenje izobraževalnih programov s kreditnimi točkami podpira:

- preglednost in primerljivost izobraževalnih programov,
- fleksibilnost izvajanja izobraževalnih programov,
- izbirnost v skladu s programsko ponudbo,
- prenosljivost pridobljenih kreditov med različnimi izobraževalnimi programi in šolami,
- mednarodno mobilnost udeležencev izobraževanja,
- priznavanje učnih ciljev, pridobljenih z neformalnim in priložnostnim učenjem.

Pri vrednotenju posamezne sestavine izobraževalnega programa se upošteva, da posamezen letnik obsega 60 kreditnih točk. Izjema so programi, ki se izvajajo na narodno mešanih območjih in imajo v predmetnik vključene dodatne ure pouka slovenščine in jezika narodnih skupnosti.

Z eno kreditno točko se ovrednoti 25 ur učnih aktivnosti dijaka. Kot učne aktivnosti razumemo tako organizirane oblike izobraževanja, kot so pouk v šoli, praktično usposabljanje z delom, projektno delo in druge oblike individualnega ali skupinskega dela, kot tudi samostojno učenje, priprava na preverjanje in ocenjevanje znanja, delo, ki je potrebno za pripravo izdelka ali storitve na zaključnem izpitu ipd.

S kreditnimi točkami se ovrednotijo tudi posamezne programske enote izobraževalnega programa, ki določajo učne cilje oziroma znanje, in na ta način omogočajo zbiranje in prenašanje ovrednotenega znanja. To so splošnoizobraževalni predmeti, strokovni moduli, praktično usposabljanje z delom, druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela in zaključni izpiti.

Posameznemu strokovnemu modulu se število kreditnih točk dodeli glede na njegovo relativno vrednost znotraj celotnega izobraževalnega programa, širino in globino znanja ter glede na obseg učnih aktivnosti, ki jih mora izvesti povprečen udeleženec izobraževanja.

Za splošnoizobraževalne predmete je število kreditnih točk za posamezno vrsto programov določeno z Izhodišči. V primeru dodatnih učnih ciljev in povečanja obsega pouka za določen predmet se število kreditnih točk sorazmerno poveča. Število kreditnih točk za praktično usposabljanje z delom, druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela ter za zaključni izpit oziroma poklicno maturo je prav tako določeno na ravni posamezne vrste programov in je enako za vse programe.

6.1. Programi nižjega poklicnega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov nižjega poklicnega izobraževanja

Programi nižjega poklicnega izobraževanja trajajo 2 leti in so ovrednoteni s 120 kreditnimi točkami. Pripravijo se na podlagi poklicnih standardov na 3. ravni zahtevnosti del. Udeležencem omogočajo pridobitev kvalifikacije na 3. ravni SOK.

Poklicno usposobljenost na tej ravni lahko opišemo kot vodeno delovanje v predvidljivem kontekstu. To raven označuje izvajanje standardnih postopkov pri reševanju predvidljivih problemov v omejenem obsegu. Učenje je osredotočeno na pretežno praktično, življenjsko in poklicno uporabno znanje, poteka preko praktičnega usposabljanja, ki je podkrepljeno s strokovnoteoretičnimi vsebinami. Značilno je obvladovanje temeljne pismenosti in temeljnih poklicih spretnosti, vključno z uporabo ustreznih orodij, metod, različnih tehnoloških postopkov in materialov.

Program se zaključi z zaključnim izpitom, ki dokazuje usposobljenost za opravljanje poklica na ravni pomočnika.

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki širijo splošno izobrazbo, razvijajo različne pismenosti in ključne kompetence. Temeljni namen splošnoizobraževalnega dela programa je utrditev in dopolnitev splošne izobrazbe iz predmetov pomembnih za življenjsko in poklicno uspešnost ter za nadaljevanje šolanja. Splošno znanje se povezuje s strokovnim znanjem s tem, da so učni cilji in vsebine zasnovani v podporo usvajanja tako ključnih kot poklicnih kompetenc in predstavljajo osnovo za razvoj poklicnih kompetenc in nadaljnje izobraževanje.

Učni cilji predmeta družboslovje in naravoslovje so povezani v skladno celoto in se osredotočajo predvsem na razvoj ključnih kompetenc in pridobivanje tistih sklopov znanja, ki podpirajo tako vzgojne vidike izobraževanja, razvoj spretnosti za osebni razvoj, aktivno vključevanje v ožje in širše družbene skupnosti, kot tudi aktivno grajenje poklicne kariere.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Programi nižjega poklicnega izobraževanja praviloma vključujejo različne poklice znotraj širšega strokovnega področja. Oblikujejo se ustrezni moduli, ki dijakom omogočajo, da se skozi izvajanje delovnih nalog v šoli in podjetjih seznanijo s

posameznimi poklici in pridobijo temeljne spretnosti.

Celovita poklicna usposobljenost se v programih nižjega poklicnega izobraževanja doseže s poučevanjem teorije ob praktičnem delu tako v šoli kot v podjetjih. Zato se tudi strokovnoteoretični cilji načrtujejo v podporo razvoju spretnosti. Izobraževanje temelji na posnemanju, urjenju in reševanju enostavnih problemov. Učitelji in mentorji na obeh učnih mestih organizirajo učenje tako, da dijaki razvijejo pričakovane poklicne in ključne kompetence. Učni cilji strokovnih modulov izhajajo iz tipičnih standardiziranih delovnih opravil. Poudarek je na praktično uporabnem znanju, podprtem s poznavanjem splošnega znanja, pridobivanju ključnih kompetenc in ustreznega strokovno-teoretičnega znanja. Pri pouku se predvsem uresničuje načelo uporabnosti znanja, prednost se daje učenju s primeri pred načelom znanstvene sistematičnosti.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih za praktično usposabljanje z delom. Za dijake s posebnimi potrebami se lahko v celoti izvaja v šolskih delavnicah in medpodjetniških izobraževalnih centrih. Za izbor ustreznih učnih mest je odgovorna šola. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj praktičnega usposabljanja je ob strokovni podpori mentorja skozi vključitev v delo oziroma izvajanje delovnih nalog nadgraditi temeljne spretnosti v določenem poklicu. Mentor pri pripravi programa usposabljanja upošteva cilje, ki so zapisani v katalogih znanja, in pri tem sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Posebnosti sestave predmetnika

Tedensko število ur pouka brez ur športa ne sme preseči 28 ur. Športna vzgoja se izvaja po 2 uri na teden.

Sestavni del predmetnika sta vsaj 2 tedna drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti) v 1. letniku in 1 teden v 2. letniku.

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj 4 tedne po 38 ur.

Obseg izobraževanja za nižje poklicno izobraževanje

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	703 ur	34 KT
Slovenščina	164 ur	8 KT
Matematika	164 ur	9 KT
Družboslovje in naravoslovje	245 ur	12 KT
Športna vzgoja	130 ur	5 KT
B – Strokovni moduli	797 – 947 ur	48 – 56 KT
Praktično izobraževanje		
C – Praktični pouk*	600 ur	24 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	4 tedni (152 ur)	6 KT
D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela	96 ur	5 KT
Aktivno državljanstvo	16 ur	1 KT
Interesne dejavnosti	80 ur	4 KT
E – Odprti kurikul	300 – 450 ur	17 – 25 KT
Zaključni izpit	–	2 KT
Obseg pouka v šoli**	65 tednov (1950 ur)	
Skupni obseg izobraževanja	72 tednov	120 KT

*Minimalno število ur, ki se izvajajo znotraj strokovnih modulov.

** Največji obseg pouka v šoli brez interesnih dejavnosti.

6.2. Programi srednjega poklicnega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov srednjega poklicnega izobraževanja

Programi srednjega poklicnega izobraževanja trajajo 3 leta in so ovrednoteni s 180 kreditnimi točkami. Pripravljajo se na podlagi poklicnih standardov 4. ravni zahtevnosti del. Udeležencem omogočajo pridobitev kvalifikacije na 4. ravni SOK.

Poklicna usposobljenost na tej ravni zahteva prevzemanje odgovornosti tako za lastnosti in kakovost izdelkov / storitev kot tudi za izvajanje delovnih nalog in delovnih

procesov. Poleg celovitega znanja, ki podpira izvajanje delovnih nalog, posamezniki s kvalifikacijo na tej ravni poznajo tudi teoretične principe stroke. Učenje s primeri ima prednost pred znanstveno sistematiko. Posameznik znanje uporablja za reševanje različnih opravil in problemov, lahko tudi v manj tipičnih poklicnih situacijah. Značilno je obvladovanje spretnosti, ki so glede na območje delovanja tako široke kot specializirane, vključno z uporabo ustreznih orodij, metod, različnih tehnoloških postopkov in materialov. To raven označuje tudi prevzemanje odgovornost za lastno učenje, določena podjetniška usmerjenost, sposobnost organiziranja in vključevanja v delovne skupine.

Program se zaključi z zaključnim izpitom, ki dokazuje usposobljenost za samostojno opravljanje poklica in omogoča vpis na poklicno-tehniški izobraževalni program.

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki širijo splošno izobrazbo, razvijajo različne pismenosti in ključne kompetence. Nadgradnja splošne izobrazbe je na tej ravni razumljena v smislu eksemplarnosti: izbire takšnih učnih ciljev (in z njimi povezanih učnih vsebin), ki zahtevnost in kompleksnost znanja krepijo tam, kjer je z vidika poklicne izobrazbe in poklicnih kompetenc to še posebej potrebno.

Znanje naravoslovja in družboslovja se v program razvršča s samostojnima programskima enotama. Kadar je to ustrezno in to zahtevajo poklicne kompetence, se dodatno znanje, še posebej naravoslovja, integrira v strokovne module.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Celovita poklicna usposobljenost se v programih srednjega poklicnega izobraževanja doseže z ustreznim razmerjem med poukom v šoli in usposabljanjem v podjetjih. Učitelji in mentorji na obeh učnih mestih organizirajo učenje tako, da dijaki razvijejo pričakovane poklicne in ključne kompetence. Učni cilji strokovnih modulov izhajajo iz tipičnih, relativno preglednih, kompleksnih, a standardiziranih delovnih opravil. Poudarek je na praktično uporabnem znanju, podprtem s poznavanjem splošnega znanja, pridobivanju ključnih kompetenc in ustreznega strokovno-teoretičnega znanja. Načelo celostnosti pouka in uporabnosti znanja je dopolnjeno s poznavanjem teoretičnih principov, zlasti tistih, ki so v funkciji stroke, prednost se daje učenju s primeri pred načelom znanstvene sistematičnosti.

Spodbuja se razvijanje sposobnosti prenašanja poklicnega znanja v netipične situacije in sposobnosti za reševanje problemov, za obvladovanje različnih tehnik dela in različnih tehnoloških postopkov. Uspešnost doseganja učnih ciljev oziroma poklicne usposobljenosti je odvisna od povezovanja teoretičnega in praktičnega izobraževanja ter sposobnosti samostojne uporabe znanja pri identifikaciji in reševanju tehnoloških problemov v delovnem procesu.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih za praktično usposabljanje z delom ali na vajeniških učnih mestih v vajeniški obliki izobraževanja, del pa lahko tudi v medpodjetniških izobraževalnih centrih. Učna mesta, na katerih se usposabljujejo dijaki srednjega poklicnega izobraževanja so v skladu z zakonom in katalogom praktičnega usposabljanja verificirana pri pristojni zbornici. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj praktičnega usposabljanja je ob strokovni podpori mentorja skozi vključitev v delo oziroma izvajanje delovnih nalog razviti celovito poklicno usposobljenost. Mentor pri načrtovanju usposabljanja upošteva učne cilje, ki so zapisani v katalogu praktičnega usposabljanja oziroma katalogih znanja. Pri pripravi programa usposabljanja sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Šolska in vajeniška organizacija izobraževanja

Izobraževalni programi srednjega poklicnega izobraževanja so pripravljene enotno ne glede na organizacijsko obliko. Izobraževalni programi se lahko izvajajo v:

- šolski obliki izobraževanja in
- vajeniški obliki izobraževanja.

Z izobraževalnim programom se določi, da se program izvaja v šolski ali vajeniški organizaciji oziroma obeh.

O šolski organizaciji srednjega poklicnega izobraževanja govorimo takrat, kadar

šola organizira izobraževanje za udeležence, ki se najmanj 24 tednov praktično usposablajo v podjetju. Šola lahko v dogovoru s podjetji in socialnimi partnerji v šolski izvedbeni kurikulum vključi tudi več tednov praktičnega usposabljanja v podjetjih, vendar ne več kot 53 tednov. Temu ustrezno zmanjša obseg strokovnih modulov.

O vajeniški organizaciji izobraževanja govorimo takrat, ko se udeleženec praktično usposablja pri delodajalcu najmanj 50 % celotnega časa izobraževanja. V vajeniški obliki izobraževanja se v šoli izvedejo vsi splošnoizobraževalni predmeti in 3 tedni (96 ur) drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela. V okviru drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela se obvezno izvede sklop aktivno državljanstvo. Izvajanje strokovnih modulov se v vajeniški organizaciji ustrezno uskladi s cilji praktičnega usposabljanja z delom, ki so na podlagi dogovora med šolo in delodajalci določeni z načrti izvajanja vajeništva. Ure odprtega kurikula se v vajeniški organizaciji namenijo praktičnemu usposabljanju z delom. Kadar si vajenec v podjetju pridobi dodatno znanje, se na podlagi pripravljenega kataloga znanja to tudi oceni in vpiše v spričevalo in prilogo k spričevalu.

Posebnosti sestave predmetnika

Tedensko število ur pouka brez ur športa v šolski organizaciji ne sme preseči 30 ur; v vajeniški organizaciji je zgornje tedensko število ur pouka brez športa 34 ur. V šolski organizaciji izobraževanja se izvajata 2 uri športne vzgoje na teden; če pouk na šoli poteka manj kot 3 dni na teden (celoletna vajeniška organizacija), se izvaja le 1 ura športa na teden.

Sestavni del predmetnika sta vsaj 2 tedna drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti) na leto, v zadnjem letniku pa najmanj 1 teden. V vajeniški organizaciji se izvaja 1 teden drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela na leto.

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj 24 tednov po 38 ur.

Obseg izobraževanja za srednje poklicno izobraževanje

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	1041 ur	53 KT
Slovenščina	210 ur	12 KT
Matematika	210 ur	12 KT
Tuji jezik	162 ur	9 KT
Umetnost	33 ur	2 KT

Naravoslovje	132 ur	6 KT
Družboslovje	132 ur	6 KT
Športna vzgoja*	162 ur	6 KT
B – Strokovni moduli	1151 – 1231 ur	62 – 65 KT
Praktično izobraževanje		
C – Praktični pouk**	600 ur	24 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	24 tednov (912 ur)	36 KT
D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela***	160 ur	8 KT
Aktivno državljanstvo	30 ur	2 KT
Interesne dejavnosti	130 ur	6KT
E – Odprti kurikul	320 – 400 ur	16 – 19 KT
Zaključni izpit	–	2 KT
Obseg pouka****	81 tednov (2592 ur)	
Skupni obseg izobraževanja	110 tednov	180 KT

* V celoletni vajeniški organizaciji izobraževanja se športna vzgoja izvaja 1 uro na teden (3 KT).

** Minimalno število ur, ki se v šolski organizaciji izvaja znotraj strokovnih modulov; v vajeniški organizaciji se obseg praktičnega pouka v šoli ustrezno zmanjša.

*** V vajeniški organizaciji izobraževanja se izvajajo 3 tedni (96 ur) drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela, od tega se obvezno nameni 30 ur za aktivno državljanstvo.

**** Največji obseg pouka v šoli brez drugih oblik vzgojno izobraževalnega dela v šolski organizaciji, v vajeniški organizaciji je to 52 tednov (1664 ur).

6.3. Programi srednjega strokovnega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov srednjega strokovnega izobraževanja

Programi srednjega strokovnega izobraževanja trajajo 4 leta in so ovrednoteni z 240 kreditnimi točkami. Pripravljajo se na podlagi poklicnih standardov 5. ravni zahtevnosti del. Pridobljena kvalifikacija se uvršča na 5. raven SOK.

Poklicna usposobljenost na tej ravni pomeni večjo stopnjo samostojnosti in odgovornosti za lastnosti in kakovost izdelkov / storitev kot tudi za izvajanje delovnih

nalog in procesov. Prednost ima splošno in strokovno znanje, pridobljeno s spoznavanjem različnih strokovnih področij in teoretičnih načel. Pri načrtovanju učnih ciljev sta spoznavanje teorije in aplikacija znanja v delovnih procesih enakovredna. Učenje poteka tako z analitičnim mišljenjem, kot reševanjem delovnih problemov tudi v netipičnih poklicnih situacijah. Pridobljene spretnosti, vključno z uporabo ustreznih orodij, različnih tehnoloških postopkov, materialov in teorij, so glede na območje delovanja široke, lahko pa tudi specializirane. To raven označuje samoiniciativnost, podjetniška usmerjenost, pripravljenost za pridobivanje novega znanja in vključevanje v kompleksne in heterogene delovne skupine.

Programi srednjega strokovnega izobraževanja predstavljajo široko zasnovane srednješolske programe z dvojno kvalifikacijo. Zato se programi zaključijo s poklicno matura. Diplomanti si pridobijo strokovno izobrazbo na ravni zahtevnih del in dostop do študija v programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja (pod dodatnimi pogoji pa tudi univerzitetnega).

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki širijo splošno izobrazbo, poglobljajo teoretično znanje na ravni znanstvene sistematike ter razvijajo analitične in metodološke zmožnosti. Glede na zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev so primerljivi s predmeti gimnazijskih programov.

Znanje naravoslovnih oziroma družboslovnih predmetov se v program razvršča s samostojnimi predmeti. Pouk teh predmetov omogoča spoznavanje ustreznih znanstvenih področij in na izbranih primerih omogoča poglobljanje teoretičnih principov, ki so podlaga za razumevanje stroke. Kadar je ustrezno in to zahteva razvoj poklicnih kompetenc, se dodatno znanje splošnoizobraževalnih predmetov bodisi integrira v strokovne module bodisi se v ta namen pripravijo posebni katalogi znanja z dodatnimi sklopi učnih ciljev.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Poklicna usposobljenost mora v programih srednjega strokovnega izobraževanja zagotavljati obvladovanje tehnološko in delovno kompleksnih ter zahtevnejših procesov, prenašanje poklicnega znanja v problemske situacije, obvladovanje priprave in kontrole delovnega procesa posebno z vidika kakovosti dela in reševanja problemov. Učni cilji strokovnih modulov izhajajo iz tipičnih in netipičnih kompleksnih

delovnih opravil, z večjo stopnjo delovne samostojnosti in tehnološke inovativnosti ter sposobnosti reševanja problemov. Pri tem sta poznavanje teorije in aplikacija znanja enakovredna.

Potrebno je biti pozoren, da se zaradi kompetenčno naravnane strokovnega dela izobraževalnega programa ne izgubi sistematika strok, ki pomenijo ustrezno podlago za vseživljenjsko izobraževanje in nadaljnji študij ter za celovit razvoj kompetenc tako med izobraževanjem kot pozneje v kariernem razvoju.

Izobraževanje naj poleg pristopa, ki izhaja iz metodologije strok, v večji meri temelji na analitičnem mišljenju in reševanju strokovnih problemov. Doseganje specifičnih poklicnih ciljev je odvisno od širine teoretičnega znanja, od razvoja sposobnosti za samostojno uporabo znanja v novih delovnih situacijah ter inovativnih oblik povezovanja učenja v šoli in podjetjih.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih v podjetjih, lahko pa tudi v medpodjetniških izobraževalnih centrih. Za izbor ustreznih učnih mest, na katerih se usposabljujejo dijaki srednjega strokovnega izobraževanja, je odgovorna šola. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj usposabljanja dijakov v podjetju je vključitev v delo oziroma izvajanje delovnih nalog ob strokovni podpori mentorja. Mentor pri načrtovanju usposabljanja upošteva učne cilje strokovnih modulov in v ustrezni meri tudi pričakovanja dijaka. Načrt usposabljanja v podjetju predvidi možnost vključitve dijakov v realne delovne situacije oziroma delovna mesta, pri tem naj dijaki čimbolj samostojno izvajajo delovne naloge in rešujejo realne probleme v delovnem procesu. Mentor pri tem sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Posebnosti sestave predmetnika

Tedensko število ur pouka ne sme preseči 33 ur. Na teden se izvaja 2 oziroma 3 ure športne vzgoje.

Izobraževalni program vsebuje najmanj dva naravoslovna in dva družboslovna predmeta z obvezno zgodovino v obsegu 102 uri (5 KT). Drugi predmeti so pripravljene v obsegu 68 ur (3 KT).

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj 8 tednov po 38 ur. Sestavni del predmetnika so 3 tedni drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti) na leto, v zadnjem letniku pa 2 tedna.

Obseg izobraževanja za srednje strokovno izobraževanje

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	2136 ur	100 KT
Slovenščina	484 ur	24 KT
Matematika	387 ur	19 KT
Tuji jezik	416 ur	20 KT
Umetnost	68 ur	3 KT
Družboslovni predmeti	238 ur	11 KT
<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina* • geografija • sociologija • psihologija 		
Naravoslovni predmeti	204 ure	9 KT
<ul style="list-style-type: none"> • fizika • kemija • biologija 		
Športna vzgoja	339 ur	14 KT
B – Strokovni moduli	1521 – 1721 ur	79 – 88 KT
Praktično izobraževanje		
C – Praktični pouk**	480 ur	19 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	8 tednov (304 ur)	12 KT
D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela	352 ur	15 KT
Aktivno državljanstvo	35 ur	2 KT
Interesne dejavnosti	317 ur	13 KT
E – Odprti kurikulum	400 – 600 ur	21 – 31 KT

Poklicna matura	–	4 KT
Obseg pouka v šoli ***	129 tednov (4257 ur)	
Skupni obseg izobraževanja	148 tednov	240 KT

* Zgodovino se obvezno vključi v predmetnik.

** Minimalno število ur, ki se izvaja znotraj strokovnih modulov.

*** Največji obseg pouka v šoli brez interesnih dejavnosti za 4-letno izobraževanje.

6.4. Programi poklicno-tehniškega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov poklicno-tehniškega izobraževanja

Programi poklicno-tehniškega izobraževanja trajajo 2 leti in so ovrednoteni s 120 kreditnimi točkami. Pripravljajo se na podlagi poklicnih standardov 5. ravni zahtevnosti del. Pridobljena kvalifikacija se uvršča na 5. raven SOK.

Za programe poklicno-tehniškega izobraževanja v osnovi veljajo enaka načela kot za pripravo programov srednjega strokovnega izobraževanja. Izobraževalni programi se oblikujejo kot nadgradnja programov srednjega poklicnega izobraževanja in diplomantom teh programov omogočajo, da na ustreznem strokovnem področju dosežejo srednjo strokovno izobrazbo, ki je enakovredna izobrazbenemu standardu štiriletnih programov srednjega strokovnega izobraževanja.

Programi se pripravljajo na podlagi razlike med srednjim poklicnim in srednjim strokovnim izobraževanjem na ustreznem strokovnem področju. Programi poklicno-tehniškega izobraževanja se lahko pripravljajo tudi za poklice, za katere ni predvideno srednje strokovno izobraževanje.

Enako kot programi srednjega strokovnega izobraževanja se tudi programi poklicno-tehniškega izobraževanja zaključijo s poklicno maturo. Omogočajo pridobitev t. i. dvojne kvalifikacije. Diplomanti si pridobijo strokovno izobrazbo na ravni zahtevnih del in dostop do študija v programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja (pod dodatnimi pogoji pa tudi univerzitetnega).

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki nadgradijo splošno izobrazbo, ki so jo pridobili v srednjem poklicnem izobraževanju, pa tudi poglobijo teoretično znanje na ravni znanstvene sistematike ter razvijajo analitične in metodološke zmožnosti. Učni

cilji na ustrezni ravni zahtevnosti smiselno nadgrajujejo standarde znanja na ravni srednje poklicne izobrazbe in obenem upoštevajo zmožnosti dijakov na tej stopnji izobraževanja.

Znanje naravoslovnih oziroma družboslovnih predmetov se razvršča v programe s samostojnimi predmeti. Pouk teh predmetov omogoča spoznavanje ustreznih znanstvenih področij in na izbranih primerih omogoča poglobljanje teoretičnih principov, ki so podlaga za razumevanje stroke. Kadar je ustrezno in to zahteva razvoj poklicnih kompetenc, se dodatno znanje splošnoizobraževalnih predmetov bodisi integrira v strokovne module bodisi okrepi z dodatnimi sklopi učnih ciljev splošnoizobraževalnih predmetov.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Poklicna usposobljenost v programih poklicno-tehniškega izobraževanja zagotavlja obvladovanje tehnološko in delovno kompleksnih ter zahtevnejših procesov, prenašanje poklicnega znanja v problemske situacije, obvladovanje priprave in kontrole delovnega procesa posebno z vidika kakovosti dela in reševanja problemov.

V katalogih znanja je potrebno zagotoviti pridobivanje širokega strokovnega znanja, ki pomeni tudi ustrezno podlago za vseživljenjsko učenje in nadaljnji študij ter za celovit razvoj kompetenc tako med izobraževanjem kot pozneje v kariernem razvoju. Izobraževanje naj poleg pristopa, ki izhaja iz metodologije strok, v večji meri temelji na analitičnem mišljenju in reševanju strokovnih problemov.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih v podjetjih, lahko pa tudi v medpodjetniških izobraževalnih centrih. Za izbor ustreznih učnih mest, na katerih se usposabljujejo dijaki poklicno-tehniškega izobraževanja, je odgovorna šola. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj usposabljanja dijakov v podjetju je vključitev v delo oziroma izvajanje delovnih nalog ob strokovni podpori mentorja. Mentor pri tem sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Posebnosti sestave predmetnika

Tedensko število ur pouka ne sme preseči 33 ur. Na teden se izvaja 2 oziroma 3 ure športne vzgoje.

Izobraževalni program vsebuje najmanj dva naravoslovna in dva družboslovna predmeta z obvezno zgodovino v obsegu 34 ur (2 KT). Obseg posameznega predmeta je 34 oz. 68 ur (2 oz. 4 KT).

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj 2 tedna po 38 ur.

Sestavni del predmetnika so 3 tedni drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti), 2 tedna v prvem in 1 teden v drugem letniku.

Obseg izobraževanja za poklicno-tehniško izobraževanje

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	1123 ur	57 KT
Slovenščina	268 ur	13 KT
Matematika	201 ur	10 KT
Tuji jezik	268 ur	13 KT
Umetnost	32 ur	2 KT
Družboslovni predmeti	102 ur	6 KT
<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina* • geografija • sociologija • psihologija 		
Naravoslovni predmeti	102 ur	6 KT
<ul style="list-style-type: none"> • fizika • kemija • biologija 		
Športna vzgoja	150 ur	6 KT
B – Strokovni moduli	808 – 848 ur	38 – 40 KT
Praktično izobraževanje		
C – Praktični pouk **	240 ur	10 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	2 tedna (76 ur)	3 KT

D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela		
Interesne dejavnosti	96 ur	4 KT
E – Odprti kurikulum	240 – 280 ur	12 – 14 KT
Poklicna matura	–	4 KT
Obseg izobraževanja v šoli ***	67 tednov (2211 ur)	
Skupni obseg izobraževanja	72 tednov	120 KT

* Zgodovino se obvezno vključi v predmetnik.

** Minimalno število ur, ki se izvaja znotraj strokovnih modulov.

*** Največji obseg izobraževanja v šoli brez interesnih dejavnosti.

6.5. Programi poklicnega tečaja

Programi poklicnega tečaja omogočajo absolventom gimnazij (splošnih, strokovnih, klasičnih, umetniških) pridobitev prvega poklica na enaki ravni kot v ustreznih srednjih poklicnih in strokovnih šolah. Poklicni tečaj je oblika izobraževanja, ki je vzporedna siceršnjemu rednemu srednjemu strokovnemu (poklicnemu) izobraževanju.

Program lahko obiskuje vsak, ki je uspešno končal četrti letnik katerekoli gimnazije. Drugi pogoji morajo biti identični z vpisnimi pogoji v ustreznem programu srednjega strokovnega (poklicnega) izobraževanja.

Temeljna načela za pripravo predmetnika in katalogov znanja

Predmetniki in katalogi znanja se v izobraževalnem programu poklicnega tečaja pripravljajo na podlagi veljavnih izobraževalnih programov srednjega strokovnega (poklicnega) izobraževanja. Če ustreznega programa srednjega strokovnega (poklicnega) izobraževanja ni, se predmetnik in katalog znanja pripravita v skladu z minimalnim standardom strokovno-teoretičnega in praktičnega znanja v srednjem strokovnem (poklicnem) izobraževanju.

Izobraževalni program ima največ 32 ur pouka na teden ter zajema strokovne module z vključenim praktičnim izobraževanjem v ustreznem razmerju, izhajajoč iz programa ustreznega srednjega strokovnega izobraževanja. V katalogih znanja za strokovne

module ne ponavljamo vsebin, ki so jih gimnazijci že obravnavali, temveč se ravnamo po načelih praktične uporabe na poklicnem področju.

Pogoj za zaključek je opravljena poklicna matura. Kandidatom, ki so opravili splošno maturo, ni treba opravljati izpitov iz splošnoizobraževalnih predmetov (slovenščina in tuji jezik ali matematika). Naziv strokovne izobrazbe v programu poklicnega tečaja, ki je pripravljen na podlagi programa srednjega strokovnega izobraževanja, je enak kot v ustreznem programu srednjega strokovnega izobraževanja.

7. Izhodišča za pripravo katalogov znanja in izpitnih katalogov

Katalog znanja za strokovni modul predstavlja kurikularni dokument, ki je osnova za načrtovanje učnih dejavnosti ter dejavnosti preverjanja in ocenjevanja znanja. Kljub temu, da se katalog znanja pripravi za posamezen strokovni modul, je treba učne cilje smiselno oblikovati v povezavi z drugimi programskimi enotami izobraževalnega programa (strokovnimi moduli in splošnoizobraževalnimi predmeti) ter upoštevati celovitost poklicne usposobljenosti.

Katalog praktičnega usposabljanja je kurikularni dokument, ki opredeljuje standard potrebne praktične usposobljenosti v programih srednjega poklicnega izobraževanja in je osnova za načrtovanje in izvajanje praktičnega pouka v šoli in praktičnega usposabljanja z delom. V vajeniški obliki izobraževanja predstavlja ključno podlago za načrtovanje, izvajanje in spremljanje celotnega procesa praktičnega usposabljanja.

Izpitni katalogi opredeljujejo cilje, znanja in način izvedbe posameznega izpita, ki se opravlja na zaključnem izpitu oziroma na poklicni maturi.

7.1. Katalog znanja za strokovni modul

Izhodišča opredeljujejo smernice za pripravo in strukturo katalogov znanja za

posamezen strokovni modul⁵. Na enak način se oblikujejo tudi katalogi znanja za strokovne module odprtega kurikula, ki jih pripravi šola.

Pri oblikovanju katalogov znanja za strokovne module delovne skupine sledijo naslednjim smernicam:

- V posamezen katalog znanja se smiselno vključi sklop poklicnih kompetenc, na podlagi katerih se opredeli namen in vloga strokovnega modula v izobraževalnem programu.
- Katalogi znanja se načrtujejo učno ciljno: z učnimi cilji določimo namen in učinke učnega procesa, učitelji pa avtonomno izberejo učne oblike, učne metode in vsebino.
- Katalogi znanja tako pri učnih ciljih kot v standardih znanja smiselno vključujejo cilje ključnih kompetenc.

Povezanost in prepletenost strokovnoteoretičnega in praktičnega znanja ter ključnih kompetenc naj bo osnovno vodilo pri pripravi katalogov znanja. S prepletenostjo različnih vrst znanja in z usmerjenostjo na razvoj vseh dimenzij kompetence bomo pripomogli k razvoju celovite poklicne usposobljenosti za načrtovanje, izvedbo in evalvacijo strokovnih nalog in reševanje problemov. Katalogi znanja naj bodo z ozirom na vrsto izobraževalnih programov uravnoteženi glede upoštevanja načela sistematičnosti in eksemplarnosti pouka. V nižjem poklicnem izobraževanju naj bo poudarek na praktično uporabnem znanju, v srednjem poklicnem izobraževanju naj ima učenje s primeri prednost pred sistematiko. Sistematičnost znanja naj se postopno razvija ob obravnavanju tipičnih poklicnih primerov in situacij. V srednjem strokovnem izobraževanju je poudarek tako na usvajanju strokovne sistematike kot uporabi strokovnega znanja pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji zahtevnejših in kompleksnih delovnih nalog.

- Učni cilji naj bodo čim bolj jasno določeni, da omogočajo učiteljem nadaljnjo operacionalizacijo, odpirajo pot k postavljanju standardov znanja in jih je mogoče dosegati v določenem učnem obdobju. Standardi znanja iz njih izhajajo in omogočajo preverjanje in ocenjevanje doseganja ciljev.

Sestavine kataloga znanja

Katalog znanja za strokovni modul vsebuje:

1. Ime strokovnega modula

⁵ Sestavni del izobraževalnih programov PSI so tudi katalogi znanja splošno izobraževalnih predmetov, ki se pripravijo v skladu z Izhodišči za prenovo katalogov znanja za splošnoizobraževalne predmete v PSI (ZRSŠ, 2023).

2. Opredelitev strokovnega modula
3. Poklicne kompetence in učne cilje
4. Standarde znanja

Ime strokovnega modula

Z imenom strokovnega modula poimenujemo ožje strokovno področje, ki ga določajo cilji strokovnega modula.

Opredelitev strokovnega modula

V opisni obliki v nekaj stavkih predstavimo namen in vlogo strokovnega modula v izobraževalnem programu oziroma njegovem strokovnem delu. Pojasnimo tudi, na kakšnem način učni cilji pripomorejo k celoviti poklicni usposobljenosti, povezanost z drugimi enotami izobraževalnega programa ter povezanost vključenih poklicnih in ključnih kompetenc s poklicem oziroma širšim strokovnim področjem.

Poklicne kompetence in učni cilji

Na podlagi analize poklicnih standardov in ključnih kompetenc za PSI za vsak strokovni modul opredelimo poklicne kompetence. Njihovo število naj ne bo preveliko (npr. med 3 in 6).

Vsako poklicno kompetenco razčlenimo z učnimi cilji. Ti bodo podlaga tako za opredelitev standardov znanja kot za izbiro učne snovi, učnih metod in oblik poučevanja, pa tudi učnih gradiv in sredstev (opreme, orodij...).

Pri opredeljevanju učnih ciljev upoštevamo vse tri vidike razvoja kompetenc. Ti so:

- **Kognitivni vidik:** usvajanje strokovnoteoretičnega in konceptualnega znanja (teorije, koncepti, zakonitosti, strokovna sistematika). Dijaki razvijajo zmožnosti teoretičnega utemeljevanja in kritične obravnave strokovnih nalog in poklicnih problemov, znajo oceniti kakovost rezultata ter uporabljajo strokovni oziroma tehnični jezik, obvladajo strokovno terminologijo in standardne simbole.
- **Funkcionalni vidik:** razvoj spretnosti in proceduralnega znanja: s cilji opredelimo tudi ročne in metodološke spretnosti, kot so obvladovanje različnih tehnik, postopkov, procesov in metod dela; vključuje tudi obvladovanje procesov na področju zagotavljanja standardov kakovosti ter cilje s področja digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostnost, podjetnost ter varovanja

zdravja. V poklicnem izobraževanju je ključni poudarek na funkcionalnem vidiku.

- **Vzgojno-socializacijski vidik:** med cilje vključimo tudi področja, ki se nanašajo na razvoj dijakove profesionalne etike in avtonomne države v odnosu do soljudi (sodelavcev, strank), strokovne in širše skupnosti ter okolja. Upoštevamo razvoj zmožnosti komuniciranja, sodelovanja in timskega delovanja, samostojnosti, vseživljenjskega učenja, reševanja konfliktov ipd.

Pri zapisu učnih ciljev posebno pozornost posvetimo določitvi taksonomske ravni, s katerim opišemo pričakovano raven obvladovanja znanja in spretnosti oziroma vrsto in raven spoznavnega ali delovnega procesa.

Standardi znanja

Razumljivo oblikovani standardi znanja so podlaga za vidnost in merljivost kompetenc v kompetenčno zasnovanih izobraževalnih programih. Izhajajo iz učnih ciljev in omogočajo preverjanje in ocenjevanje doseganja ciljev. Standardi znanja so operacionalizirani in objektivno preverljivi učni cilji, ki vsebujejo obseg in kakovost znanja, spretnosti in veščin, ki naj bi jih dijak izkazal (Milekšič 2010). Nanašajo se torej na dijaka in ne učitelja ter pokažejo, kako naj dijak ob koncu določenega ocenjevalnega obdobja doseganje učnih ciljev tudi izkaže. Na ta način standarde znanja razumemo kot učne izide, ki odražajo opisnike SOK na ustrezni ravni.

Standardi znanja se pišejo za posamezno kompetenco, in sicer tako, da se ustrezno poveže opredeljeno strokovno znanje in spretnosti s procesnimi in socializacijskimi cilji. Standardi znanja sicer izhajajo iz učnih ciljev, vendar teh standardi znanja ne podvajamo, ampak v njih navedemo le ključno znanje, spretnosti in veščine, ki so potrebne za oblikovanje povratne informacije in ocenjevanje nivoja doseženih kompetenc. Zapis standarda znanja začnemo z aktivnim glagolom, ki opisuje zahtevnost miselnega procesa in spretnosti, ki jih želimo doseči pri dijaku. Pri formulacijah si pomagamo s taksonomijami. Poleg izbire glagola, ki opiše miselni proces in spretnost dijaka, smo pozorni tudi na druge izraze, ki odražajo zahtevnost aktivnosti ter stopnjo samostojnosti dijaka. Posamezen standard znanja naj praviloma vsebuje en do dva aktivna glagola. Standard znanja naj se nanaša na čas določenega ocenjevalnega obdobja.

Standarde znanja razdelimo na dve ravni, in sicer ločimo minimalni in optimalni

standard (Kavnik, 2021).

Minimalni standard znanja določa tista znanja in spretnosti, ki dijaku omogočajo minimalno osnovo za nadaljnje učenje in napredovanje ter opravljanje poklica.

Optimalni standard znanja določa, kakšno znanje in spretnosti bodo veljali za najboljše dijake v določenem časovnem obdobju (Sentočnik, 2004).

Pri nekaterih ciljih ločevanje na minimalne in optimalne standarde ni mogoče ali smiselno. Tak primer je, na primer, varstvo pri delu, kjer je zaradi zagotavljanja varnosti dijaka minimalni standard znanja enak optimalnemu.

7.2. Katalog praktičnega usposabljanja

Katalog praktičnega usposabljanja (KPU) na pregleden način predstavi celotno delovno območje potrebne poklicne usposobljenosti, ki naj jo dijak doseže med praktičnim usposabljanjem z delom in pri praktičnem pouku v šoli. KPU opredeljuje delovne procese in učne cilje. Delovna skupina pri njihovem določanju za osnovo vzame poklicne standarde, predvsem pa učne cilje strokovnih modulov, vključno s ključnimi kompetencami. Pri tem se upoštevajo racionalnost in učinkovitost izobraževanja ter pričakovane delovne razmere v podjetjih in zavodih.

KPU se pripravlja vzporedno s katalogi znanja, in sicer v njem zapišemo tiste delovne procese, v katere se bo vključeval dijak in tiste učne cilje, ki jih je treba zasledovati pri praktičnem izobraževanju.

Kadar je zaradi izbirnosti v programu potrebno, se opredeljeni delovni procesi in učni cilji delijo na obvezni in izbirni del.

Katalog praktičnega usposabljanja ima naslednje sestavine:

1. Cilji praktičnega usposabljanja
2. Delovni procesi in učni cilji

7.3. Izpitni katalogi

Za programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja se za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita programa pripravi izpitni katalog za izdelek oziroma storitev in zagovor.

Sestavine izpitnega kataloga:

- Ime izpita
- Izpitni cilji
- Izpeljava izpita
- Kompetence, ki jih udeleženec izkazuje na zaključnem izpitu
- Ocenjevanje
- Primer izpitnega gradiva

Za programe srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja ter poklicni tečaj se pripravita predmetna izpitna kataloga za 2. in 4. predmet poklicne mature in sta praviloma ista za vse tri vrste programov.

Sestavine predmetnega izpitnega kataloga za drugi in četrti predmet poklicne mature:

- Uvod
- Ime izpita
- Izpitni cilji
- Zgradba in vrednotenje izpita
- Poklicne kompetence in cilji, ki se preverjajo na posamezni ravni zahtevnosti
- Primeri tipov nalog in izpitnih vprašanj z rešitvami Prilagoditve za kandidate s posebnimi potrebami

8. Prilagajanje izobraževalnih programov za izvajanje na narodno mešanih območjih

V skladu z Zakonom o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja se izobraževalni programi prilagodijo tako, da se dopolnijo:

- cilji vzgoje in izobraževanja,
- pogoji za vključitev,
- zaključni izpit oziroma poklicna matura,
- predmetnik,
- katalogi znanja in izpitni katalogi.

Programom se dodajo navodila za izvajanje.

Na narodnem mešanem območju Slovenske Istre se v izobraževalnih programih z italijanskim učnim jezikom (IS) poučuje italijanščina kot materinščina, slovenščina pa kot drugi jezik oziroma jezik okolja. Na zaključnem izpitu se opravlja pisni in ustni izpit iz italijanščine. Pri poklicni maturi pa se v obveznem delu opravlja pisni in ustni izpit iz italijanščine, v izbirnem delu poleg matematike ali tujega jezika lahko tudi iz slovenščine kot jezika okolja. Na tem območju se v izobraževalnih programih s slovenskim učnim jezikom poučuje tudi italijanščina kot jezik okolja.

Na narodno mešanem območju v Prekmurju sta v izobraževalnih programih za dvojezično izvajanje (DV) slovenščina in madžarščina enakopravna predmeta in enakovredna učna jezika. Slovenščina se poučuje na eni ravni, madžarščina pa na dveh ravneh: kot materni jezik (madžarščina I) in kot drugi jezik (madžarščina II). Na zaključnem izpitu ali poklicni maturi lahko kandidat izbere slovenščino ali madžarščino I.

Pri oblikovanju predmetnika se uporabi model, ki omogoča, da se za določeni obseg ur organizirajo skupni oddelki za različne izobraževalne programe. S predmetnikom se lahko določi največ dve uri večja tedenska obveznost, kot je predvidena v standardnem programu. Del odprtega kurikula se lahko nameni tudi za uresničevanje z zakonom določenih obveznosti (jezik okolja).

Prilagojene izobraževalne programe za pripadnike italijanske narodne skupnosti in za dvojezične šole določi Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje, sprejme pa jih minister, pristojen za šolstvo. Pred sprejetjem mora strokovni svet pridobiti pisno mnenje pristojnega organa samoupravne narodne skupnosti.

9. Prilagajanje izobraževalnih programov za osebe s posebnimi potrebami

V skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami se izobraževalni programi izvajajo tako, da šole upoštevajo odločbo o usmeritvi in pripravijo individualni program o prilagojenem izvajanju, da bi udeleženci dosegli predpisani poklicni standard in ključne kompetence.

Za osebe s posebnimi potrebami se v poklicnem in strokovnem izobraževanju izvajajo:

- programi s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojeni programi z enakovrednim poklicnim standardom.

Obseg prilagoditev v prvem primeru je manjši in se nanaša predvsem na organizacijo in oblike vzgojno-izobraževalnega dela, preverjanje in ocenjevanje znanja, časovno razporeditev pouka, kadrovske pogoje, posebno opremo, pripomočke in sredstva ter oblike in obseg dodatne strokovne pomoči. Prilagoditve sprejema v tem primeru šola oziroma izvajalec programa po postopku, določenem s posebnim navodilom.

V drugem primeru se izobraževalni program lahko prilagodi tako, da se poleg prilagoditev iz prejšnjega odstavka ob upoštevanju najnižjih in najvišjih standardov predvidi daljše trajanje izobraževanja in nadomestitev posameznih predmetov ali vsebin z ekvivalentnimi, ki omogočajo doseg enakovredne kvalifikacije. Tvrstne prilagoditve sprejema Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje.

Praktično usposabljanje z delom se za te osebe lahko izvaja v šolskih delavnicah, medpodjetniških izobraževalnih centrih ali šolskih posestvih.

Za pripravo in izpeljavo programov s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter prilagojenih programov z enakovrednim poklicnim standardom se pripravijo posebne strokovne podlage in navodila, ki jih sprejmeta strokovna sveta za splošno ter poklicno in strokovno izobraževanje.

10. Programi usposabljanja in izpopolnjevanja

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja so namenjeni poglobljanju in razširjanju znanja diplomantov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Izvaja jih šola skupaj s podjetji in medpodjetniškimi izobraževalnimi centri. Vanje se vključujejo tako zaposleni kot brezposelni, ki tako pridobivajo specialna poklicna pa tudi generična znanja, s katerimi si povečujejo fleksibilnost na trgu dela in pridobivajo specialna znanja za delo na posameznih delovnih mestih. Programi usposabljanja in izpopolnjevanja po srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju so namenjeni:

- poglobljanju, razširjanju, posodabljanju znanja za zaposlene, ki so že pridobili neko poklicno oziroma strokovno izobrazbo in jo želijo nadgraditi (izpopolnjevanje), in
- pridobivanju znanja in spretnosti za področja dela oziroma za poklice (ali dele poklica), za katere ni rednega poklicnega oziroma strokovnega izobraževanja (usposabljanje).

Če obstajajo ustrezni poklicni standardi, se programi usposabljanja in izpopolnjevanja sprejmejo po enakem postopku kot izobraževalni programi. To velja, tudi če področni zakon določi, da se pripravi tak program.

Šola bo programe pripravljala skupaj s podjetji v lokalnem okolju pa tudi širše za potrebe določene panoge. Doseženi učni cilji se bodo lahko upoštevali pri priznavanju neformalno pridobljenega znanja pri pridobitvi poklicne oziroma strokovne izobrazbe ali nacionalne poklicne kvalifikacije.

Izhodišča za pripravo programov

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja so kompetenčno zasnovani. Oblike izobraževanja so enake kot v rednem poklicnem in strokovnem izobraževanju. Usposabljanje v realnem delovnem okolju je zato sestavina vsakega programa usposabljanja in izpopolnjevanja.

Praviloma ti programi ne presegajo 30 kreditnih točk. Upošteva se, da leto izobraževanja obsega 60 kreditnih točk.

Kadar je smiselno, se v programih oblikujejo strokovni moduli. Pričakovana raven in obseg kompetenc se določita z učnimi cilji in standardi znanja. Sestavine programov se zaradi večje preglednosti, primerljivosti z drugimi oblikami izobraževanja in prenosljivosti doseženih kompetenc vrednotijo s kreditnimi točkami.

Pri vstopnih pogojih se določijo stopnja in / ali smer izobrazbe in / ali delovne izkušnje.

Opređeljeni standardi znanja se preverjajo v postopkih ocenjevanja znanja po posameznih modulih in/ ali z zaključnim izpitom.

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja imajo naslednje sestavine:

- naziv programa,
- ustanova, ki je program pripravila, in sodelujoči,
- temeljni cilji programa oziroma opredelitev poklicnih kompetenc, ki se pridobijo,
- način in oblike izvajanja,
- trajanje in število kreditnih točk,
- pogoji za vključitev,
- načini preverjanja in ocenjevanja znanja,
- predmetnik s kreditnimi točkami,
- katalogi znanja in izpitni katalog,
- znanje izvajalcev posameznih enot / strokovnih modulov.

Posameznik po opravljenih obveznostih prejme potrdilo o opravljenem programu usposabljanja in izpopolnjevanja, ki ga za javnoveljavne programe določi pristojno ministrstvo.

Priporočamo, da potrdilo za opravljene obveznosti vsebuje podatke o naslednjih elementih:

- ustanova izdajateljica,
- naziv programa usposabljanja in izpopolnjevanja,
- kraj in datum izvajanja programa,
- obseg v urah in kreditnih točkah – v celoti in po posameznih enotah,
- dosežene kompetence in / ali učni cilji,
- način preverjanja znanja in dosežen rezultat,
- ocenjevalci,
- odgovorna oseba.

11. Viri in literatura

- Analiza dokumenta Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja.* CPI - Center RS za poklicno izobraževanje. (2023).
- Cedefop (2017). *The changing nature and role of vocational education and training in Europe.* Volume 1: Conceptions of vocational education and training: an analytical framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Cedefop (2020). *Vocational education and training in Europe, 1995-2035: scenarios for European vocational education and training in the 21st century.* Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Ermenc, K. (ur.). (2012). *Z evalvacijo do sprememb.* Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Kavnik, K. (ur.). (2021). *Skupaj razvijamo potencialne vsakega dijaka.* CPI - Center RS za poklicno izobraževanje. https://cpi.si/wp-content/uploads/2021/12/Skupaj_razvijamo_potencialne_vsakega_dijaka.pdf
- Makovec Radovan, D. (2021). *Specifike učenja v podjetjih.* CPI - Center RS za poklicno izobraževanje. <https://cpi.si/wp-content/uploads/2021/10/Specifike-ucenja-v-podjetjih.pdf>
- Mali, D. idr. (2023) *Koncept prenove Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (interno gradivo)*
- Milekšič, V. (2010). *Določanje minimalnih standardov znanja.* Ministrstvo za šolstvo in šport in Center RS za poklicno izobraževanje.
- Pevec Grm, S. idr. (2006). *Kurikul na nacionalni in šolski ravni v poklicnem in strokovnem izobraževanju: metodološki priručnik.* Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Sentočnik, S. (2021). *ABC individualizacije.* Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Slovensko ogrodje kvalifikacij* (2020). Slovensko ogrodje kvalifikacij. <https://www.nok.si/>

